

เอกซเรย์เพอร์
มะเร็งของเนื้อเยื่อ
ในระบบทางเดินอาหาร (จีสต)

คำนำ

ถ้าพูดถึงมะเร็งของระบบทางเดินอาหาร คนส่วนใหญ่คงรู้จักโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่, มะเร็งกระเพาะอาหาร หรือ มะเร็งหลอดอาหาร เป็นต้น แต่มีน้อยคนที่จะรู้จักมะเร็งของเนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหาร (gastrointestinal stromal tumor) หรือมะเร็งจีสต์ (GIST) เนื่องจากเพิ่งรู้จักมาเพียง 5-6 ปี โรคนี้นับได้ตั้งแต่หลอดอาหารจนถึงลำไส้ใหญ่ส่วนปลาย ในอดีตมักถูกวินิจฉัยผิดเป็นมะเร็งกล้ามเนื้อเรียบ (leiomyosarcoma) ของระบบทางเดินอาหาร โรคนี้นับพบไม่บ่อยโดยพบเพียง 0.2% ของมะเร็งในระบบทางเดินอาหาร พบโรคนี้นในสหรัฐอเมริกาประมาณ 5,000 รายต่อปี และ 20,000 รายต่อปีทั่วโลก พบในเพศชายและหญิงใกล้เคียงกัน อายุที่พบอยู่ในช่วง 40-70 ปี และ 60 ปี โดยเฉลี่ย ตำแหน่งที่พบบ่อยที่สุดคือ กระเพาะอาหาร (40%-70%) รองลงมาคือลำไส้เล็ก (20%-40%) โรคนี้นชอบแพร่กระจายไปตับและเยื่อช่องท้อง

ทางผู้จัดทำได้เรียบเรียงหนังสือคู่มือเล่มนี้สำหรับเผยแพร่ความรู้เรื่อง มะเร็งของเนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหาร (จีสต์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยและญาติมีความเข้าใจเกี่ยวกับโรค การรักษาด้วยยา ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น การปฏิบัติตัวเพื่อบรรเทาหรือควบคุมอาการข้างเคียง และการดูแลตัวเองได้อย่างถูกต้องเพื่อให้ผลการรักษาที่ดี

พศ.อ.ว. วิเชียร ศรีบุญนันธ์

บทนำ

มะเร็งของเนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหาร (จีสต์)

หากท่านกำลังอ่านคู่มือฉบับนี้อยู่ เป็นไปได้ว่าแพทย์ที่รักษาท่านได้สั่งจ่ายยา "อิมมาตินิบ" (imatinib) ซึ่งเป็นยาตัวใหม่ล่าสุดในการรักษามะเร็งของเนื้อเยื่อในระบบทางเดินอาหาร (จีสต์) หรือที่เรียกว่า **Gastro-Intestinal Stromal Tumor (GIST)** ให้แก่ท่านแล้ว ยาอิมมาตินิบ มีข้อบ่งใช้ในการรักษาผู้ป่วยที่ตรวจพบผลบวกต่อโปรตีน **Kit (CD117)** และผู้ป่วยจีสต์ ซึ่งไม่สามารถรักษาด้วยวิธีผ่าตัดและ/หรือเป็นจีสต์ในระยะแพร่กระจายไปสู่อวัยวะอื่น ประสิทธิภาพของยาอิมมาตินิบนี้เป็นผลจากการที่ยาสามารถลดขนาดของเนื้องอก (**tumor**) ลง ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาทางคลินิกแบบควบคุมที่แสดงให้เห็นประโยชน์ของยาในแง่ที่ว่า ผู้ป่วยมีความรู้สึกที่ดีขึ้นหรือมีชีวิตรื่นยาวขึ้นได้อย่างไร ท่านอาจมีคำถามหลายข้อเกี่ยวกับยาอิมมาตินิบ คู่มือฉบับนี้จะช่วยให้ท่านเข้าใจได้ว่า **จีสต์** คืออะไร **ยาอิมมาตินิบ** คืออะไร และยาออกฤทธิ์รักษาโรคนี้อย่างไร นอกจากนี้ ยังช่วยให้ท่านเข้าใจว่าท่านจะได้รับการรักษาอย่างไร และร่างกายของท่านจะมีปฏิกิริยาต่อการรักษาด้วยยานี้อย่างไร

การได้รับทราบว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อท่านได้รับการรักษานับเป็นสิ่งสำคัญ โปรดระลึกไว้ว่าผู้ป่วยแต่ละรายจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการรักษาแตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งที่สำคัญคือ ท่านจะต้องบอกเล่าอาการของผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นให้กับแพทย์หรือพยาบาลที่ได้รับทราบ

โปรดใช้คู่มือฉบับนี้บ่อยเท่าที่ท่านต้องการ และหากท่านมีคำถามเพิ่มเติมนอกเหนือจากในคู่มือฉบับนี้เกี่ยวกับยาอิมมาตินิบ หรือการรักษาอื่น ๆ ที่ท่านได้รับ โปรดติดต่อแพทย์หรือพยาบาลที่ดูแลท่านอยู่

สารบัญ

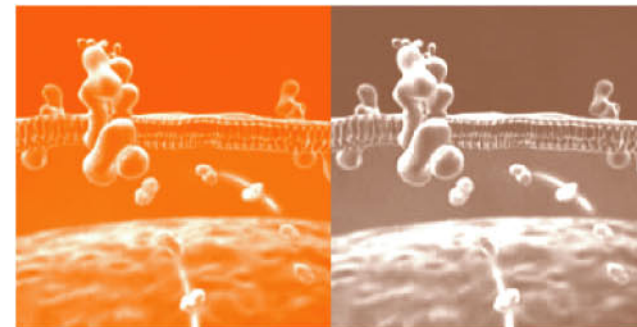
เรียนรู้เกี่ยวกับ GIST	5
เรียนรู้เกี่ยวกับยาอิมมาตินิบ	8
ผลข้างเคียงของยาอิมมาตินิบ	9
ขนาดและวิธีรับประทานยาอิมมาตินิบ	13
บันทึกของแพทย์	14
ปฏิทินการรับประทานยา	15

เรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับ GIST

GIST คืออะไร

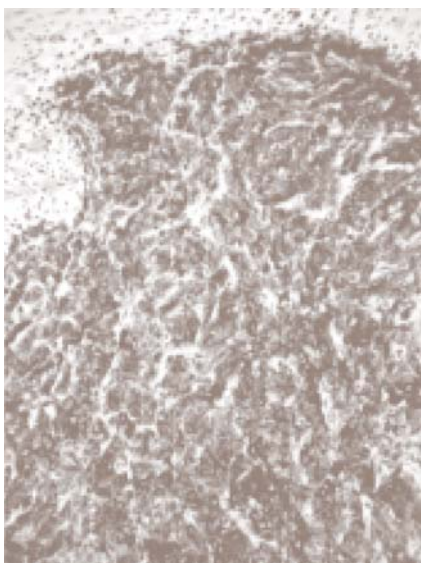
จีสต์ หรือ GIST (Gastrointestinal Stromal Tumor) เป็นมะเร็งของเนื้อเยื่อ ในระบบทางเดินอาหารชนิดหนึ่งที่พบได้ยาก ส่วนใหญ่พบบริเวณกระเพาะอาหารหรือ ลำไส้เล็ก และส่วนน้อยพบบริเวณอื่นในทางเดินอาหาร **GIST** เป็นโรคที่ยากต่อการวินิจฉัย และการรักษา เนื่องจากมันจะ **"หลบซ่อน"** อยู่ในท้อง และบ่อยครั้ง ที่ไม่แสดงอาการให้เห็น

เมื่อเกิด **GIST** ขึ้นในช่วงแรกจะตรวจพบเนื้องอกอยู่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง เช่น ที่กระเพาะอาหาร ซึ่ง **GIST** ที่ยังคงอยู่บริเวณเดิมนั้นเราเรียกว่า เกิดเนื้องอกเฉพาะที่ (**localized tumor**) อย่างไรก็ตาม เมื่อ **GIST** เกิดการลุกลามของโรคขึ้น จะทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรคไปยังส่วนต่างๆของร่างกาย กลายเป็น **GIST** ระยะแพร่กระจาย (**metastatic tumor**) บ่อยครั้งที่ **GIST** จะเจริญเติบโตจนมีขนาดใหญ่ก่อนที่มันจะถูกตรวจพบและเกิดการแพร่กระจายไปยังอวัยวะอื่นๆ เช่น ตับ ในอดีตบ่อยครั้งที่โรคนี้ถูกวินิจฉัยผิดว่าเป็นมะเร็งของกล้ามเนื้อเรียบ (**leiomyosarcoma**) ในระบบทางเดินอาหาร จึงไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้อง แต่ในปัจจุบันมีการตรวจชนิดพิเศษที่เรียกว่า การตรวจย้อม **C-Kit (CD-117)** ซึ่งถ้าพบว่าผลเป็นบวก (**positive**) ร่วมกับปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง ก็จะวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องว่าเป็น **GIST**

อะไรเป็นสาเหตุของ GIST

โปรตีนชนิดหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า **Kit** เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิด **GIST** ในเซลล์ปกติจะมีช่วงชีวิตที่จำกัด โดยมีโปรตีน **Kit** อยู่บนผิวของเซลล์ ซึ่งโปรตีนชนิดนี้จะส่งสัญญาณเข้าไปภายในเซลล์ เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตเท่าที่จำเป็น เมื่อไรก็ตามที่โปรตีน **Kit** เกิดความผิดปกติ จะทำให้เกิดการส่งสัญญาณคงที่ต่อไปเรื่อยๆ จนทำให้เซลล์ปกติเปลี่ยนแปลงกลายเป็นเซลล์มะเร็ง **GIST** นี้จะมีชีวิตอยู่รอดได้ดี เนื่องจากมันเจริญเติบโตได้เร็วกว่าและมีชีวิตอยู่ได้นานกว่าเซลล์ปกติที่อยู่ล้อมรอบ ซึ่งหากเซลล์มะเร็งมีชีวิตยืนยาวเท่าไรก็ยังมีอันตรายมากขึ้นเท่านั้น และยังเพิ่มโอกาสในการแพร่กระจายเซลล์มะเร็งไปยังอวัยวะอื่นๆ ภายในร่างกายอีกด้วย

จะรักษา GIST ได้อย่างไร

นับถึงปัจจุบัน ผู้ป่วย **GIST** มีหนทางเลือกในการรักษาน้อยมาก การผ่าตัดจัดเป็นวิธีการหลักในการรักษา **GIST** เนื่องจากวิธีการรักษาแม่แรงที่ใช้กันมานาน เช่น เคมีบำบัด (**chemotherapy**) และการฉายรังสี (**radiation**) พบว่าไม่ได้ผลในการรักษา **GIST** อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วย **GIST** จำนวนมากไม่สามารถรักษาโดยการผ่าตัดได้ เนื่องจากเกิดการแพร่กระจายของโรคไปสู่อวัยวะอื่น บ่อยครั้งที่แม้ผู้ป่วยจะได้รับการผ่าตัดไปแล้วก็ยังคงอาจพบ **GIST** กลับมาที่บริเวณเดิมหรือตรวจพบ **GIST** แพร่กระจายไปยังบริเวณอื่นในร่างกาย ซึ่งในผู้ป่วยเหล่านี้พบว่าการผ่าตัดเป็นเพียงการบรรเทาอาการของโรคเท่านั้น (**palliative**)

เนื่องจากผู้ป่วย **GIST** จำนวนมากไม่สามารถรักษาโดยการผ่าตัดได้ดังกล่าวแล้วข้างต้น การพัฒนายากลุ่มใหม่ขึ้นมาจึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยยาในกลุ่มใหม่นี้จะออกฤทธิ์เฉพาะต่อสาเหตุการเกิดโรค ได้แก่

- 1) ยาอิมมาตินิบ ซึ่งเป็นยาตัวแรกที่พัฒนาขึ้น และได้รับการยอมรับให้ใช้เป็นยาตัวแรกสำหรับการรักษาโรคนี้
- 2) ยาซูนิตินิบ ในปัจจุบันได้รับการยอมรับให้ใช้สำหรับผู้ป่วยที่ดื้อต่อยาอิมมาตินิบแล้วเท่านั้น

เรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับยาอิมมาตินิบ

ยาอิมมาตินิบออกฤทธิ์อย่างไร

ยาอิมมาตินิบ มีเป้าหมายในการออกฤทธิ์ต่อโปรตีนที่ทำให้เกิดเนื้องอก (**tumor protein**) หลายชนิด รวมทั้งชนิดที่เป็นสาเหตุของการเกิด **GIST** โดยในผู้ป่วย **GIST** นั้น จะมีความผิดปกติของโปรตีนที่ชื่อ **Kit** โดยโปรตีนนี้จะส่งสัญญาณคงที่ต่อเนื่อง ทำให้เซลล์มะเร็งเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น **ยาอิมมาตินิบ** จะออกฤทธิ์โดยปิดกั้นหรือปิดสัญญาณที่ส่งออกจากโปรตีน **Kit** ทำให้เซลล์มะเร็งหยุดการเจริญเติบโต

อะไรเป็นสิ่งที่คาดหวังจากการรักษาด้วยยาอิมมาตินิบ

ถึงแม้เป้าหมายหลักในการรักษาด้วยยาอิมมาตินิบในผู้ป่วยทุกราย คือ ทำให้ขนาดของเนื้องอกฝ่อหรือลดลง แต่สิ่งที่สำคัญที่พึงระลึกไว้คือ ผู้ป่วยแต่ละรายมีการตอบสนองต่อการรักษาแตกต่างกัน การตอบสนองต่อการรักษาด้วยยาอิมมาตินิบของท่านขึ้นกับปัจจัยหลายประการ แต่การที่แพทย์สั่งจ่ายยานี้ให้แก่ท่าน เนื่องจากแพทย์พิจารณาแล้วว่า ยานี้เป็นวิธีการรักษาที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับท่าน

ผลข้างเคียงของยาอิมมาตินิบ

จากการศึกษาทางคลินิกพบว่า ผู้ป่วยหลายรายมีผลข้างเคียงในระดับอ่อนถึงปานกลางเกิดขึ้นจากการใช้ยาอิมมาตินิบ ผู้ป่วยส่วนใหญ่ (92%) ไม่มีผลข้างเคียงของยาจนถึงขั้นต้องหยุดยา ผลข้างเคียงที่พบบ่อยที่สุดจากการใช้ยานี้ ได้แก่ **ภาวะบวม (fluid retention)**

โดยเฉพาะบวมรอบดวงตา ท้องเสีย คลื่นไส้ อ่อนเพลีย ปวดเกร็งกล้ามเนื้อ ปวดท้อง ผื่นผิวหนัง บางครั้งพบว่าผลข้างเคียงดังกล่าว อาจมีความร้ายแรงได้นอกจากนี้ ยังมีบางรายงานของผลข้างเคียงอื่นที่มีความร้ายแรง เช่น **ตับทำงานผิดปกติ จำนวนเม็ดเลือดลดลง เลือดออกในลำไส้** ซึ่งแพทย์ที่รักษาท่านอยู่ จะตรวจสอบเลือดท่านเป็นระยะเพื่อช่วยในการติดตามภาวะข้างเคียงดังกล่าว

เนื่องจากการติดตามผู้ป่วยส่วนใหญ่ที่ได้รับการรักษาด้วยยานี้ยังอยู่ในระยะสั้น จึงยังไม่มีข้อมูลความปลอดภัยของการใช้ยาในระยะยาว ดังนั้น โปรดแจ้งให้แพทย์ที่รักษาท่านอยู่ทราบหากเกิดผลข้างเคียงใดๆ ขึ้นก็ตามระหว่างที่ท่านได้ยาอิมมาตินิบ ผลข้างเคียงเหล่านี้รวมถึงอาการไข้ หายใจขัด เลือดออกทางอุจจาระ ตาหรือผิวหนังมีสีเหลือง เป็นต้น

ภาวะน้ำคั่ง

ภาวะน้ำคั่ง หรือ บวมน้ำ (edema)

เป็นผลข้างเคียงที่พบได้บ่อยที่สุด จากการใช้ยาอิมมาตินิบ ผู้ป่วยบางรายอาจตรวจพบอาการบวมบริเวณหนังตา บางรายอาจบวมบริเวณข้อเข่าและขา บางครั้งอาจตรวจพบน้ำคั่งบริเวณปอดและท้อง แพทย์ที่รักษาท่านอยู่จะคอยติดตามอย่างใกล้ชิดและชั่งน้ำหนักท่านเป็นประจำเพื่อป้องกันการเกิดผลข้างเคียงขั้นร้ายแรง หรือภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดอันตรายต่อชีวิต

หากท่านสังเกตเห็นน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นหรือบวมบริเวณใดๆของร่างกาย ขณะที่ได้ยาอิมมาตินิบอยู่ โปรดแจ้งให้แพทย์ที่รักษาท่านอยู่ทราบ ท่านอาจจะได้รับยาขับปัสสาวะเพื่อลดปริมาณน้ำภายในร่างกาย

อาการท้องเสีย

ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการท้องเสีย หากท่านมีอาการท้องเสียเกิดขึ้นขณะที่ได้ยาอิมมาตินิบอยู่ โปรดติดต่อแพทย์ก่อนที่ท่านจะรับประทานยาใดก็ตาม ปกติอาการท้องเสียที่พบจะไม่รุนแรง และรักษาได้ด้วยยารักษาอาการท้องเสียทั่วไป

อาการคลื่นไส้และอาเจียน

ผู้ป่วยบางราย อาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน การรับประทานยาอิมมาตินิบพร้อมอาหาร และดื่มน้ำตามมากๆ อาจช่วยบรรเทาอาการลงได้

อาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อ (ตะคริว)

ผู้ป่วยบางรายที่ได้รับยาอิมมาตินิบ อาจมีอาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อ หากท่านมีอาการนี้เกิดขึ้น โปรดติดต่อแพทย์ที่รักษาท่านอยู่ อาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อนี้ ปกติจะไม่รุนแรงและรักษาได้โดยการเสริมแคลเซียม

อาการปวดท้อง

ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดท้อง หากท่านมีอาการดังกล่าวเกิดขึ้น โปรดติดต่อแพทย์ที่รักษาท่านอยู่

ผื่นผิวหนัง

ผู้ป่วยบางรายอาจตรวจพบผื่นผิวหนัง หากท่านพบว่าผื่นมีลักษณะเป็นรอยบับแดง มีอาการคันพุพอง โปรดติดต่อแพทย์ที่รักษาท่านอยู่ ท่านอาจได้รับยาบางชนิด เพื่อช่วยบรรเทาอาการผื่นดังกล่าว เช่น **ยาต้านฮีสตามีน (antihistamine) หรือยาทาคอร์ติโคสเตอรอย** หากใช้ยาดังกล่าวแล้ว ไม่ได้ช่วยบรรเทาอาการผื่นลงและกลับมีอาการรุนแรงขึ้น แพทย์อาจพิจารณาหยุดยาอิมมาตินิบ

อาการปวดกล้ามเนื้อ กระดูกและข้อ

ผู้ป่วยบางรายอาจเกิดอาการปวดกล้ามเนื้อกระดูกและข้อขณะที่ได้ยาอิมมาตินิบ หากเกิดอาการดังกล่าวโปรดติดต่อแพทย์ที่รักษาท่านอยู่

เลือดออกในทางเดินอาหาร

ผู้ป่วยบางรายอาจเกิดเลือดออกในทางเดินอาหารขณะที่ได้ยาอิมมาตินิบ หากท่านสังเกตเห็นว่ามีเลือดออกมากับอุจจาระ โปรดแจ้งให้แพทย์ ทราบทันที

การใช้ยาอิมมาตินิบร่วมกับยาอื่น

ยาอิมมาตินิบอาจส่งผลหรือได้รับผลจากการใช้ร่วมกับยาอื่นโดยผลที่เกิดขึ้น อาจทำให้ประสิทธิภาพของยาอิมมาตินิบ หรือยาอื่นที่ใช้ร่วมด้วยลดลง หรืออาจทำให้ยามีความแรงมากขึ้น และเกิดผลข้างเคียงที่ไม่ต้องการ ยาที่มีรายงานว่าทำให้เกิดปฏิกิริยาระหว่างยาเมื่อให้ร่วมกับอิมมาตินิบ ได้แก่ **acetaminophen (หรือยาพาราเซตามอล)** ในกรณีที่ทานยาพาราเซตามอลเป็นประจำ ผลิตรักณ์ที่สมุนไพบบางชนิด เช่น **St.John's Wort ยาเม็ดคุมกำเนิด ยาต้านการแข็งตัวของเลือด (warfarin) ยาต้านชัก (phenytoin) ยาปฏิชีวนะ (erythromycin)** เป็นต้น ดังนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่ท่านจะต้องบอกให้แพทย์ทราบว่าท่านกำลังใช้ยาและผลิตรักณ์ที่เสริมอะไรอยู่บ้างเพื่อหลีกเลี่ยงผลไม่พึงประสงค์

หากท่านตั้งครรภ์

ไม่ควรใช้ยาอิมมาตินิบในหญิงตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร โปรดพูดคุยกับแพทย์หรือพยาบาลในประเด็นนี้ก่อนที่ท่านจะเริ่มใช้ยาอิมมาตินิบ

ขนาดและวิธีรับประทานยาอิมมาตินิบ

อิมมาตินิบเป็นยาเม็ดรับประทานขนาด 400 มก. วันละ 1 ครั้ง ควรรับประทานยานี้พร้อมอาหารและดื่มน้ำตามมากๆ เพื่อลดผลข้างเคียงของยาต่อระบบทางเดินอาหาร

แพทย์อาจปรับเปลี่ยนขนาดยาขึ้นกับการตอบสนองต่อการรักษาของท่าน หากมีการเปลี่ยนแปลงขนาดยาต่อวัน โปรดปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์

